

A. Ω.
 DISCURSUS GNOSTOLOGICUS,
C O G N O S C I B I L E
P H I L O S O P H I C U M
P RÆCISIVUM,
 A D U M B R A N S.

Qvem.

Centente Amplissima FACULT. PHILOSOPH.

In Regia Universitate Abuensi,

SUB MODERAMINE,

Plurimum Reverendi & Praclarissimi VIRI,

M. SIMONIS *Talpo/*

Philol. Prim. & Log. Profess. Reg. & Ord.

PRO GRADU MAGISTERII

publico Eruditorum examini, placide subjicit,

ERICUS INDRENIUS,

Biörneburg.

In Auditorio Supremo,

Ad 3. Iduum April. A. M. DC. XC. III.

Impr. apud JOH. LAURENT. WALLIUM,

VIRO JUVENI

Reverendo, Pereximio Praestantissimo,

DOMINA ERICO INDRENIOS

Sanioris Philosophiae Candidato dignissimo, de Naturâ
Cognoscibilis, pro honoribus Philosophicis indipiscen-
dis, solerter differenti, Amico & commilito
perpetim adamando:

ERICUS INDRENIUS

per Anagramma:

NE. CURIS. NISU. REDI.

E consumaris CURIS mordacibus usque
dum NISU summo discupis alta seqvi;
Et gratis animum Audiis intendere quaeris,
quodlibet abstrusum scibile nosse volens.

Pergito in incepto, post tedia longa laborum
quaesitum ad portum laetus evansqve REDI!

Dab. Aboæ 4tâ Cal. April.
Anni 1693.

L. Mz. quamvis properiter
ad gratulatur

SIMON ZASPO
Met. & Log. Prof. Ord.

Ado
Virum Venerabilem & eruditione praefan-
tissimum,

Dominico ERICUM INDRENIUM,
Philosophiæ Candidatum dignissimum;

Eille DEUM qvacunque refert ratione
potentem,

Ingenii felix quem levat ala solo,

Quique potest rerum primas perqui-
rere causas,

Neu, velut incertos, improbus error agit.
Gnostologos hos nominitant. **INDRENIUS**

isthac

Parte valet. Laurum necesse Pierides.

A. WANOCHIUS,
Fac. Phil. h.t. Decan.

Philosophiae Candidato dignissimo.

Viro Venerabili & Pereximio,

D^N. ERICO INDRENIO,
DE COGNOSCIBILI Philosophico differenti.

ura qvid setatem nobis. Natura negasti,
Discendis rebus qvæ fatis esse queat!
Unqvam nullus erit rerum numerusve
modusve,

Et mens discendi semper avara manet;
Attamen in primo pedibus vix limine fixis,
Spe male confisos mors inopina rapit.
Scilicet oceanum nando superare laborat,
Omnia qvi qværerit nosse caducus homo.
Qvatenus ergo datur qvisqvis prodire valebit,
Ille DEO & Musis pulcer amicus erit.
Hoc nomen meritus meus est INDRENIUS.
Idque

Mox latrus, ceu nunc hocce, probabit, opus.

*ut inter alias occupationes poteram
Amico egregie dilecto
adplandebam*

T. RUDEEN
Poët. Prof. Ord.

VIR^O

Reverendo & Pereximio

D^N. ERICO INDRENIO.

Philosophiæ Candidato meritissimo, Sympatriotæ, Fau-
tori ac Amico honorando, pro *Gradu Magisterii* in-
geniose & feliciter disputanti, ex animo
gratulatur:

Cibis qui voluit, discursu pangere
docto,
Is certe merito laude vehendus
erit.

Scibile nam includit qvamvis tu dixeris ore
r̄w̄av: & hocce docet *Gnostica* rite satis.

Gnostica enim pandit qvicqvid cognoscitur apte
Et tibi, r̄n̄s οφιας monstrat adire viam.

Fecit id INDRENIUS qui cognoscibile
tentans

Exposuit Iophicum: præsttit id brevibus,
Sunt sane hæc justo titulo, secreta vocanda,
Qvæ celebrat qvisqve, & qvæ *sophus* omnis
amat.

Hinc merito dabitur posthac tibi clara corolla
Qvam tibi pro studiis, diva *Minerva* parat.

L. Mq;

GABRIEL THAUWONIUS,
Facult. Phil. Adj.

AD ERUDITUM ET BENEVOLUM LECTOREM.

R

es ad cognitionem invitat: ignoran-
tia instigat: desiderium cogit.
Tria namque sunt, **BENEVOLE LECTOR,**
cognitionem nostram promoventia: re-
rum insignis varietas, & harmoni-
ca proportio, non possunt non amorem
sui, in intellectu nostro fuscitare. Con-
fulget id: aut res sunt divini juris,
& sic ad sacrum excitant studium, ut & ea, qua supra ca-
ptum sunt, rimari ac indagare, non contendat non mens no-
stra: aut humani, vel publici, vel privati, & mox huic, mox
isti, ad penetrationem sui, prabent ansam. Deinde innata
est nobis, post lapsum, ruditas, quâ nec causas rerum statim
novimus, neque modum rectè operandit enemus, quam tamen de-
pellendam à natura, amore sui cognoscendi flagramus. Et hinc
exsurgit desiderium: attractam namque mentis cœcitatem,
ut disspellamus, ne ab eadem superati, reddamur culpabiles,
naturalis iecirco sciendi cupiditas atque desiderium, urgere non
desistit. Est enim appetitus noster plane insatiabilis,
nullaque ab ortu instructus cognitione distincta ac perfecta,
ideo quodvis scibile exaurire satagit, quia ex admirari,
natum philosophari. Quod & Ego persensi verum esse,
proinde de Cognoscibilis Præcisivi, natura disquirenda, hac
dice, sollicitus, quasdam inelaboratas impræsentiarum theses,
in apricum proferendo, judicium tuum, B. L. sincerum, sin-
cere exopto!

A

PRO-

PRODRONUS.

erbodo, in opere sapientis, nihil esse admirabilius, subtilitatum pronunciat Magister. Non solum, *ordo*, consulit memoriæ, ad rerum feliciorem apprehensionem, firmorem conlervationem, ac promptiorum repetitionem; verum etiam intellectum eximiè juvat, judiciumque reddit acutius. *Oratio* *Gloryæ* eapropter evolutio præmittitur, quæ viam sternit ad significationem vocis, quam nominis notatio aperit. Ex vocis *Etymo* sæpè deducimur, in varias ejusdem significationes; ideo explanatis hisce, rectâ procedimus, ad æquipollentium investigationem; spuria rejicienda, germana attingenda, idque, ad rei indolem, probatissimorumque auctorum mentem. succinctim: ordine pervenies, quo non datur ire labore. Sit itaque, DEO Fautore.

§. I.

Definitionis nominalis adumbratio: Etymologia facilis, vel cuivis lippienti obvia, plus litigii apud Auctores de ipsa appellatione est; utrum accuratius, nomine *scibilis* an cognoscibilis veniat? Frommius mavult retinere τὸ scibile, innuens id magis repræsentare naturam subiecti, idque intra disciplinam. D. D. Calovius vero, è contrâ urget, τὸ Cognoscibile, commodius adhiberi; cui & nos subscrivimus; quia scibile propriè loquendo sumitur strictius, respiciens scientiam rigorosè, practico scibili contradistinctam. jam vero, materia circa quam, prælens discursus occupatur, non solum scibile Γεωργίᾳ, sed etiam τὸ περὶ ἀριθμῷ includit, quod non scibile ἀριθμῷ, sed cognoscibile præstat, utpote in abstracta natura consideratum. Agibile etiam nunc sub censuram revocatur: non tamen sub ratione

ratione agibilis, sed cognoscibilis duntaxat, & in hoc acquisi-
escere censemus. Nec secus autumantium ἔγκλημα,
nocet nobis, obvertentium: παχυλῶς sumendum esse, τὸ sei-
bilis terminum, siquidem, lata illa acceptio non dum est
domestica. Qvinimo, in choro philosophico, illud accurate
scibile audit, qvod per certam causam indagari ac sciri
queat, res vid. quæ aliter non possunt esse. Unde tritum:
ille philosophus audit, qui rerum cognoscit causas.

§. II.

Definiti Etymon, excipit Aequivocatio. Id omnino observa-
tione dignum τὸ cognoscibile, jam, à nobis non attendi,
in ultimata sua latitudine, prout per omne, à facultate cogno-
sciente perceptibile potest describi, adeo ut ipsam etiam
cognitionem sensitivam includat, quæ cum irrationalibus com-
munis homini. Per animam sensitivam etiam Bruta co-
gnoscunt; vident, odorantur &c. quæ cognitio ab intelle-
ctuali est distincta, ideoque heterogenea, cum τὸ cognoscibi-
le ad intellectum describatur impræsentiarum. Et
sic bifariam: vel, concretè: quæ concrescit ex cognosci-
bilitate & tuo subjecto. Sicuti Græcorum γνῶση τὴν γνῶσιν
continet, ita cognoscibile cognoscibilitatem, formam, puta,
simplicem cum subjecto, qvod est ens, ratione materiali-
tatis. Vel, abstractè, pro ipsissima cognitione, & hæc nobis
jam domi remanet. Non tamen actutum arbitrandum,
τὸ cognoscibile substantiè sumum, indifferenter se, ad rem
cognoscibilem actu & potentia, diffundere; quia res non
dum existens, vel causis immerita, verè & proprie
quaque cognoscitur. Linquitur proinde per τὸ cognos-
cibile abstractivum, cognoscibilitatem actualem, quæ à po-
tentia actuatur, intelligi. Repræsentatio autem non sem-
per actualis est; verum juxta quoque potentialis; sufficit

enim, qvod cognitioni nostræ intellectuali queat repræsentari. Insuper disting. inter cognoscibile ipsum: & cognoscibilis repræsentationem. Illud actuale est: hæc, qvia uno actu, intellectui omnia repræsentari non possunt, existentis jam jam *possibilem* involvit *repræsentationem*. *Synonymia* non adeo freqvens, inq superioribus partim tacit.

§. III.

Explicato nomine, prout ratio instituti tulit, ad' ipsum *πρᾶγμα* progrediendum. Omnim prīmō, ad *Methodi prescriptum*, cardo controversiæ valdè vexatæ discutiendus: Num hujusmodi cognoscibile, à supernaturali & naturali, reali & instrumentali præscindens detur? Negativa communissima & tritissima, ast non tam *bene*, qvam *svetè*. Affirmativam vero, & objecti ratio, & rei veritas, evidenter evincunt. Omnes ultrò confitentur cognoscibile dari non solum contemplabile & agibile, verum & supernaturale; qvidni igitur cognoscibile præscindens asseratur, nam qvi particulare dicit, universalē suis ingratis præsupponet admittetque. Qvi contemplatur, cognoscibile qvà tale, non contemplatur id sub eadem quidditate contracta naturæ; verum ab omnibns istis expressioribus modis abstrabit. Præsupponendo tamen non controverti jam, de conceptu *Cognoscibilis* objectivo absolute, sed respectivè spectato, & quidem præcisivè, ad sua inferiora: ceu naturale & supernaturale &c. Qvia adæqvatum r̄s cognoscibilis objectum est omne, qvod ad cognoscendum aptum natum est; nec tamen intermissa, cum *Eminentia*, tum proportionis *Analogia*. Præprimis vero, circa primum contrahendi modum controvertitur; cum ejus principium non sit *natura*, verum *scriptura*. Idecirco rejiciunt tanqvam heterogeneum, &

supra

supra Philosophiaæ sphæram positura. *n* cognoscibile super-naturale. Præsupponimus nos, qvalecunque cognosci-bile tale, revera dari. Attamen non est nobis in prælenti sermo, de omnibus rebus supernaturalibus *in specie*, sed sufficit aliquod dari scibile, cuius Philosophia *en*, et si non dion, cognoscit. Disting. etiam, inter cognoscibile in *a-ctu signato*, & exercito, spe*c*tatum; & Definitionem perfe-ctam, imperfectam & falsam; nec non inter cognitionem humanam & philosophicam rigorosam; plura cognoscit philosophus ex natura, quam philosophica præcise sic dicta. Licet concedamus, Cognoscibile supernaturalē, non referri posse, ad philosophicum rigorose ita dictum, benè tamen ad humanum. Nec perversè *univocam* & *analogicam tractationem* confundas. Et insuper inter id, quod heic trahatur supernaturalē, sub *ratione cognoscibilis* quā talis tantum, prout intellectui humano, ad cognolendū, objicitur: & quod sub ratione principii & modi cognitionis, quā *Theologicum*, consideratur.

§. IV.

Eutraq[ue]as ratio, Descriptionem, in apricum proferri, depo-
icit, quæ sic sonat: *Cognoscibile est perceptibile, quod intellectui nostro, ad cognoscendum, quocunque modo, objicitur.* Ne quis a nobis heic conceptum quidditatem, ad ultimam rei differentiam expectet: siquidem cognoscibile est, conceptus latissimus quo latior vix cogitari potest; sufficiat E. *quidditatis*. Nec hic, de omni scibili *en*, sed *π*ως, quæ sensitivæ opponitur, nobis sermo est. Hinc quodam modo, talem conceptum contrahibilem supponimus, qui & sensitivæ & intellectivæ, convenit, locoque *conceptus limitabilis*, do-cem *Perceptibilis* adhibemus. Hæc enim, non tantum, de cognitione ratiocinativa, virtute rationis illativæ expedita;

sed & sensitiva, quæ sensuum tam externorum, quam internorum, beneficio perficitur, cumque brutis homini est communis, effertur. In conceptu vero determinante, subjectum exhibetur, quod est intellectus, non quidem Divinus, nec intelligentiarum, verum humanus: idque in statu, unionis, non separationis. Hinc cognitioni nunc, abstractivæ & discursivæ, non intuitivæ repræsentatur cognoscibile. Objectum cognoscibilitatis est omne, quod in hac mortalitate potest cognosci; siquidem impræsentiarum, abstractivæ præcisivæ & indifferenter, quæ & à rationis & revelationis, intentionali & reali, cognoscibile præscindit, spectandum venit; quia omne cognoscibile, per fundamentum, repræsentativum verificatur, alias sine fundamento rejiculum. E. Quodcunque vñua non habet fundamentum in re, id nullius momenti esse judicatur. Gntkius. Neque sic foret ἀφιλοσοφεῖ, idem simul esse, & non esse. Finis intermedius est γνῶση, quæ est actus ille, quo intellectus noster ex se indeterminatus, objectivæ determinatus redditur, & per illam determinationem, ceu per habitum quendam, potentiae perfectibili, superadditum, perficitur naturaliter. E. Intellectus requirit, certum objectum, quo cognito, e potentia in actu deducatur.

§. V.

Adsero cognoscibilis quidditatis conceptu, in præcedentibus, majoris molis, Cognoscibilium conceptus unitatem adstruere, videtur; cum, infinita penè sint cognoscibilia; nam: quicquid est, cognoscibile est. Neque veritate hic obstante, assveranter asserimus ideæ unitatem, tamen etsi non à parte Entis tamen mentis, rerum convenientiam ab individuantibus abstrahentis, unum conceptum, omnibus

bus quidem communem, verum ab omnibus, non ~~per se~~
~~per se~~ separatum, sed per operationem intellectus, precivum,
formantis. E. *Conceptus cognoscibilis objectivus*, unus est,
non realiter, verum mentaliter, quia ratione duntaxat à suis
inferioribus præscinditur, qvibus aliás, intimè includitur,
hinc ab iis, *rationis accipit unitatem*, ut de illis postmodum
analogicè efferri possit. *Conceptus vero Cognoscibilis formalis*
& realiter & ratione; unus est, qvia, hæc est species, con-
ceptum menti repræsentans, adeoque est, adinstar qua-
litatis menti inhærentis, & unitate singulari gaudentis.
Objecti materiale, et si varium sit; *formale* tamen, *unum*
conceptum gignit. *Objectivus nunc singulare*, *nunc universale ens:*
formalis semper est singulare, licet etiam fiat de universali.
Obiter observa: distinctionem hanc, non esse divisionem
generis in species univocas, sed distinctionem nominis
& equivoci, in sua & equivocata; idque ob *objectivum*, qui
per ~~analogiam~~ conceptus audit, cum, ipsa potius res
sit, per *formalem* repræsentata; qvatenus actum intel-
lectus concipientem, per ideam *formalem*, in intellectu
passibili productam ac receptam, & in se, immediatè
tendentem, terminat.

§. VI.

Cum veritas, sine conceptu, non possideatur; & absqve
idea nulla intellectio detur, absqve apprehensione &
repræsentatione, nulla cognitio; *consequens poscit*: modum
investigandi, qva ratione notio illa fiat. Necesse, intel-
lectus nostri operatio, accedat, *objectumque ad intellectum de-*
ferri debeat, qvod, cum, intellectum *essentialiter* ingredi
nequeat, per imaginem sui, se ipsi insinuet, oportet.
Quando autem *objectum sensile*, a se diffundit species
appre-

apprehendendas, sensus dantur externi, ceu *vires vel alias*: Ab hisce deferuntur ad *sensus intra nos*, ad *sensum communem*, inter species istas sensiles discernens, & a se invicem, eas distingvens, ad *phantasmam remittit*. *Hæc*, species istas sensiles, exactius dijudicans, *phantasmata generando*, eas reddit spiritualiores: & hactenus *sensualis tantum rei fit perceptio*; quæ ut distincta reddatur ac perfecta, imagines istæ a phantasia deferuntur ad *officinam mentis, rationem, putam*, ut ab ea, rerum notitia perfectè elaboretur. *Quo peracto distincta rerum intellectio suboritur*. Intellectus enim, specie objecti ad se delata; in respectu ad ipsam intellectuonem habet se: *vel ut Agens*, dum requiratur attractio quædam atq; unio objecti, cum se ipso, speciei sensibili, sparsæ, ab objecto, & a sensibus externis ad sensum communem ac phantasiam delatæ, junctus, phantasma illustrat, & quod *potentia erat intelligibile, actu intelligibile efficit*, ut intellectum passibilem ad recipientem speciem intelligibilem exciter. Ista vero specie apprehensa ex phantasia, ab intellectu agente, lumine quasi illuminata, examinata, utque minutissima quæque apparent, dijudicata. *Possibilitas*, speciem intelligibilem a phantasmate productam, & e statu ipsius deductam, recipit, absq; tamen materia & conditionibus individuantibus, cæterisque imperfectionibus, quæ phantasmati adhærebant, accidentalibus. *Quo facto, intellectus, actu quasi reflexo in se, utitur*, dum intellectuonem suam, secundum rem conceptam, veluti suam mensuram, & hanc iterum ad objectum sensus, tanquam ad suam mensuram, examinat, inter quæ, si cum eo, quod concepit, intellectus datur convenientia, jam res habetur cognita, jam concepta. *Hinc splendide exsplendescit: intellectum patientem*

tientem *formaliter*, agentem vero *effectivè*, dici intelligibilem,
quippe qui, intelle^ctionem efficiat. Verū intellectus patiens,
non mera est potentia passiva, sed tam activa, quam passiva.
Tria namque ejus munia vulgo faciunt: *speciem intelligibilem*
recipere: *intelligendi actum elicere*: & *elicitum in se recipere*; quæ
conjunctim considerata, non sunt mera passiva; sed activa
involventia; nec passionem intellectui, *destructivè*, verum
perfective, adscribas. Id probè juxtā nota: quod Ens cognoscens,
est etiam cognoscibile, licet non per necessariū *adīlōgū*
apōlōgū, recurrat.

§. VII.

Subseqvens est discutere *Veritatis cognitionem*, quæ audit o-
Mnimoda congruentia, *intellectus concipientis*, ad rem intellectā.
Præsupponendo, jam disqviri de veritate non terminative,
neque significative; sed *formaliter*, *abstractive* & *præcisive*, non
quidem *sensitive*, verum *intellective*. Intellectus namque
objectum adæqvatum est omne Ens, cum spirituale, tum
materiale: sensus vero materialia tantum. Intellectus non
solum objectum extrinsecum, verum se etiam, reflectendo
supra se ipsum, cognoscit: e contra, sensus, objectum
evidem percipit, se tamen vere percipere, vix cognoscit;
quia, sublato constitutivo, tollitur consecutivum.
Asserimus proinde, veritatis cognitionem esse conveni-
entiam, remotis removendis, conceptus formalis cum
objectivo; inde etiam *intellectus*, *omnia fieri dicitur*, intel-
ligendo, non *essentialiter*, neque *formaliter*, sed *subjective* & *i-*
dealiter rerum ideas recipiendo, sed ita ut ex eo, tanquam subje-
cto *essentialiter perfecto*, & *idea*, quam recipit, fiat intellectus in-
formatus, non aliud à seipso. Qvare inter objectum cognoscibile & potentiam cognoscentem, hic essentia gratis
exigitur identitas: cum potentia cognoscens sit spirituale
quid, objectum vero materiale, idque à potiori; & finita

potentia & mutabilis, omnino infinitum ac immutabile cognoscere potest, ita ut, spirituale illud ac immutabile objectum, nullam sanè, indè capiat mutabilitatem. Modus vero, quo veritas intellectiva in cognoscendo debet fieri, est representatio ipsius objecti, extra intellectum, positi, per formam in intellectu, ipsum objectum, justo modo, representantem. Insimul nota: objecti representationē quæ per ideam fit. Assimilationem idæ, ipsi objecto. Mens nostra rebus conformatur, in cognitione vera, non per modum essendi, sed per assimilationem intentionaliter, res representando. Scharff. Adequatam convenientiam, siquidem veritas cognitionis consistit in indivisibili, ita ut nihil sit, in intellectus conceptu, quod non rei intellectæ correspondeat: seu nihil sit in cognitione & conceptu, quod non inveniatur, licet non omnia, quæ in objecto sunt, unico conceptu, inveniri sit necesse. Hinc concludimus: quod veritas cognitionis, primo, per se, immediate & formaliter, sit in conceptu formalis; secundario autem, mediate & radicaliter in conceptu objectivo; via ratio veri, ab intellectu ad rem intellectam derivatur. Aut si mavis: veritas est in intellectu, tanquam subjecto in basi operationis remotæ: in ipsa operatione, ac intellectus actu proxime: in conceptu vero formalis, seu subjecto denominationis. De veritate cognitionis increatae & id observandum: quod per illam intellectus divinus, omnes res, infallibiliter cognoscat, omnisque veritatis sit norma. Intellectus vero creatus, finita cognitione, res cognoscibiles, pro norma assumit; utpote qui, ab illis mensuratur.

§. IIX.

Contemplabile scibile in sola contemplatione, subsistit; alias sequeretur: idem esse contemplabile, & simul operabile, quod diapycnū implicat. Licit theoreticus videatur

¶) ii (¶

tur operari, ceu *Mathematicus*, & ad superiores facultates, suum scibile applicare, ut *philosoph. prima*. Verum enim vero, pone discrimen inter id, qvod sit ex intentione philosophiae, & ex actione philosophi concretè; qvodque per se sit, & per accidens; inter actionem mentis: & objecti; inter finem ultimum: & subordinatum: inter scibile formaliter tale, prout in mente est, & accidentaliter seu signotenus, prout in systemate includitur. In agibili vero datur contingentia, ab objecto, hujus cognoscibilis, qvod ita se habet, ut in eo esse à nostræ voluntatis libertate, sit dependens. Si enim fieri debet a nobis, liberum utique erit, ut fiat, vel secus. Licet vero operabilia ratione existentia & operationis sint contingentia, tamen ratione normæ immutabilem habere veritatem, quæ in lege naturæ sancta est. Qvod dispalescit: in conclusionibus practicis, quæ ratione essentia & idealiter sunt constantes & perpetuae. Tunc enim in idea, res perpenditur: cum definitivæ & universaliter consideratur & jam statui fundamentali diversificatur.

§. IX.

Etiam cognoscibile notionale, dari in confessio est. Cognoscibile liberale complectitur primariò ea, quæ sunt cognoscenda in philosophia, postea facultatum inferiorum, & demum instrumentalium objecta: haec namque omnia lumine naturæ cognosci queunt. Per se, realia scibilia, quæ merito sui cognoscuntur: per accidens, notionalia, quæ non nisi propter alia expetuntur (unde scibile per aliud, minusque principale vocetur) ac indirecte saltem sciri possunt. Cum itaque philosophicum sit, potissimum à posteriori desumpta est denominatio. Ad illud proinde revocare licet omnia, quæ intellectum, vel cogni-

tionis veræ, vel operationis salutaris causa, perficiunt,
 qvæque ad naturalem tendunt felicitatem. Qvare, cum
 principale saltem scibile simus consideraturi, cætera
 dimissuri; hæc nobis maxime probatur divisio, qvam
 vis non inficiari possimus, alio scopo rectissimè nō co-
 gnoscibile immediate dividi, in *θεωρίαν* & *πράξιαν*; &
 hoc iterum in *πράξιαν* Speciatim ita dictum, & *μητρίαν*;
cuius subtiliter subtilis loquitur Calovius. Alias etiam scopus,
 præsentis dissertationis, est, nō cognoscibile, cum supra,
 tum infra philosophiam, positum, adumbrare. Objectum
 quoque qvodvis, propriam habet abstractionem & con-
 ceptum. Reqviritur vero pariter in notionalibus ab-
 stractio; qvia & hic cognoscibile datur. *Abstractione cognos-
 cibilis instrumentalis non est a materia, quam, heic determinate
 non habemus sed ab omnibus promiscue rebus, quibus ex in-
 telligendi modo, intellectus notiones secundas imposuit, prout
 sub actu intellectus, non in res, sed in seipsum reflexo, ex qua
 reflexione, rationem quandam, & mentis operationem, perdu-
 ranter tantummodo, ex *χέσει* rerum oriundam qua rem
 denominet, deprehendit. Est ergo præcisio instrumentalium,
 secundum rationem tantum, non realis. Et id ex data
 occasione observa: ex divisione notionis primæ & secundæ
 discrimen inter habitus principales & instrumentales,
 esse tubortum. In illis namque conceptus dantur pri-
 mi: in his vero, notiones secundæ. Principales, im-
 mediate a rebus acceptas notiones exhibent, ea pro-
 pter disciplinas audiunt reales: cæteræ notionales. *Præ-
 diciorum autem naturam, habentes instrumentales, ιατρόγνωστος
 participare, ait Calovius.* Probè tamen discernendum inter no-
 tiones & πράξις: πράξις est actio, leendum ea, qvæ ex præ-
 ceptis sunt cognita. Sic præcepta virtutum in practicis
 actione*

actione exprimenda sunt, alias ne hili qvidem futura. minoris vero, cum Præcepta cognoscuntur, ut, non solum, secundum ea, agatur; sed ut opus, quoque post actionem, relinqatur. *Seu sic:* habitus practici iū dicuntur, qui ultra cognitionem habent qvidem aliquam operationem, ast non tendentem ad opus. Si vero, ultra cognitionem operatio tendat ad opus, habitus dicitur non practicus, sed poëticus. Pluribus hæc perseqventer confersis Amplis. D. Profess. Wanochium, subtilibus in suis Disquisit. Pract.

§. X.

Mechanicum cognoscibile, primo intuitu non appareat dari: siqvidem dependens audit, qvia ars prudentiam præsupponit, qvà, circumstantiarum debet habere rationem. *Philosophicum* vero, propriè independens dicitur. Ast hoc non implicante: potest etiam, circa rem artificalem, versari scientificus, sed non nisi cognoscendo, vel etiam effectu- nem dirigendo, nulla autem ratione, manum operi admovendo. Ita Architectus ingeniarius, qui in hoc, a numero inferiorum distinguitur, quod non utatur manus in opera, sed utentibus tantum præsit. *Calov.* E si formale mechanicum a philosophico sit distinctum, nō materiale, vero sunt res naturales. Cum plura a philosopho possint tractari in labore, quam philosophica in rigore. *Cognoscibile philosophicum* proponitur, ob animi conseqvendam beatitudinem. *Mechanicum* vero, partim ob delectationem, partim ob aliqualem informationem, ne in technicis simus plane hospites; sed ut formæ naturales, per artificiales declarentur, & instrumenta, ab usu tam publico, quam privato, discernantur. Necessaria quoque est hujus doctrinæ cognitio propter loquendi formulas, quibus hodiernum e-

yuditi, vel propter vocabulorum penuriam, vel delectatio-
nis ergo, utuntur. Plura sine dubio, naturaliter sunt
cognita, quam Philosophica speciatim sic dicta. Evidetum
in superioribus, circa omne objectum dari *Abstractionem*,
qvæ neque hic perneganda. Non tamen statim arbitra-
musr, *realem* heic admitti *abstractionem*, qvæ περιγματωδης
audit: qva aliquid Physicè, ab alio separatur, præter o-
mnem mentis negotiationem, verum duntaxat, *voculūn*,
qvæ intellectus ope perficitur; eamqve non in vulgatum,
a Philosophis, abstractionis numerum, receptam; sed
quatenus, figuræ in mente artificis, circa materiam,
existunt ideae operationis, qvæ idea artificis attenditur,
non qva hominis, sed qva artificis. Sicuti in aliis: ita
etiam hic, veritas artificialis attendi debet, qvæ cum
ista idea est conformis, non ratione essentiæ, sed formæ
externæ. Nec artificis cognitio in materia singulari
implicatur, licet effectio ipsa, singulares inferat circum-
stantias. Materia vero universalis præscindi nequit, si
quidem quilibet artificum, sensilem materiam requirit,
circa quam occupatur, in quam accidentalis forma,
introducenda est.

§. XI.

E Re videtur omnino esse, *Gnostologias Existentiam af-*
serere, contra Eam παραγγελιας, & quidem: ex distincto
eius objecto, quod est cognoscibile, qva tale. Unde illatio: u-
bicunque peculiare objectum formalis distinctivo, diversum da-
tur; certis principiis, affectionibus, modis contractioribus, con-
siderandi que modo, ab omnibus reliquis disciplinis diffito, pradi-
tum; ibi danda est peculiaris ad prescriptum objecti, disciplina;
sed in *Gnostologia* datur peculiare objectum, &c. Ergo. Con-
secutivum hinc firmum nascitur: objectum namque
hic

hic est peculiare, utpote cognoscibile, qva tale, qvod
 sub hac qviditate, in nulla alia disciplinā, sic tractatur.
 Etiam suis præditum *principiis*, etiamsi per Analogiam ta-
 libus : cum *internis tum externis*: *propriis affectionibus*:
 ceu *veritate cognitionis*, adq̄e ideam *aptitudine* &c. modisq̄e
expressioribus, *supernaturali puta*, cum *naturali*, &c. E.
 propter sua principia, affectiones & modos limitatio-
 res, qvibus gaudet, ab omnibus relinqvis scientiis sit
 diversissimum, oportet; non qvidem serviens, sed pro-
 priam dignitatem obtinens, Gnostologia enim non pro-
 pter aliud; sed propter īē, ceu reale, expetitur. Qvamvis
 Gnostologia ad disciplinas alias perdiscendas, faciat plu-
 rimum, non tamen, ad instar notionalis; verum ut superius
 quid illa, ad illas ordinatur. Neq̄ve qvenq̄am fugit, cæ-
 teras qvoq̄e disciplinas versari, circa tō *cognoscibile*, ast
 non sub hac præcisione, sed ratione quadam contracta. Unde
 ad oculum patescit: non hic, Scibilis negari contra-
 ctionem; sed removeri solum, specialem particularium
 scibilium considerationem, reliqvis habitibus *Metaphysica*, *Pneumatica*, *Physica* & *Mathesi*, propriam. Cu-
 juscunq̄ve, itaq̄ve, disciplinæ objectum, a cæteris distin-
 ctum & qvidem tale, qvod non est principium, vel affe-
 ctio vel species, seu quasi species peculiarem & ab aliis di-
 stinctam constituit disciplinam; inibi &c. E. Neq̄ve ob-
 jectū disciplinæ *νοση*, qva tale, considerari debet in *Me-*
taphysica, cum hæc consideret ens, qva ens, sub ratione
 entitatis, non cognoscibilitatis. Aliud omnino est præ-
 scribere objectum: aliud tradere modum cognoscendi ob-
 jectum. Neq̄ve in *Pneumatica*, cum hæc tractet ob-
 jectum suum Spiritum puta, sub ratione, non prout sci-
 bilem, sed Spiritum qvā talis. Neq̄ve in *Physica*, qvæ re-
spī

spicit corpus naturale, qvā tale. Neqve in *Mathesi*, qvæ
 pensitat quantitatem, qva numerabilis & mensurabilis, ceu
 suum scibile. Neqve in *Practicis*, qvia cognoscicile, ibi
 venit sub formalī ~~περιέσωσης~~, considerandum. *Gnostologie*,
Zoili, Philosophum, in *Philosophia prima*, divisionem
 Scientiarum adsignasse, mordicus urgent; & ideo Gno-
 stologiam, e foro Philosophico, relegandam autumant.
 At errant valde, ad hominum scripta, qvi confugiunt; errant,
 Aristotelem, qvi tantil faciunt in *Philosophia*, qvanti Scriptu-
 am in *Theologia*. Sperling. Non dubitabis, prudens lector, e-
 tiam his temporibus, quinque nobis esse sensus, non semper hebe-
 tiores, verum acutiores s̄apē, ingenium non in solo Platone aut
 Aristotele terminatum est; nec enim est abbreviata manus Domi-
 ni, ait Arriag. Neqve Metaphysicæ jure competit, tra-
 dere divisionem scientiarum, sub ratione scibilitatis, cum
 sit Scientiæ pars. Licet sapientia sit regina scientiarum,
 ideo nequaquam Gnostologiam, cum neqve Physicam
 Pneumaticam & Mathesin, exterminet; manifestum pro-
 indè remanet, qvod Metaphysicæ universalitas, ad hæc uni-
 versaliorem Gnostologiam, non tollat. Neq̄ est aliqvid asy-
 li contendentibus: τὸ cognoscibile esse affectionem entis unitam:
 cum illos relcire oporteat, omnem denominationem af-
 fectionum entis esse intrinsecam, cum τὸ cognoscibilis deno-
 minatio duntaxat sit extrinseca, non ab ente, sed men-
 te & actu intellectus profecta. Neqve novitas rei no-
 bis nocet, neqve antiquitas qvicquam præjudicat; cum
 non *Eam* acceptamus, nisi ratione evidenti conjunctam.
 Αὐτὸν sane foret, rem solius antiquitatis titulo, sine
 ratione & argumentis in se veram, licet novam, temere
 rejicere. Non semper falso malumve est, quod novum est: neqve
 semper verumve est, quod antiquum est. Meisner. Tempore Philo-
 sophi,

sophi multæ sane, sine dubio antiquæ fuerunt opiniones, num ideo
hodiendum approbanda? siquidem & posteris & nobis erit conces-
sum, nostrum exercere ingenium. Imo ignaviae turpe foret signum
inventa preesse usurpare, iisdemque plane nihil adjicere. Sed quis
Gnostologiam dicit esse novam, licet ejus systema & præcepta ha-
cenus sparsim dispersa, confusè & mutilatè, vel in Philosophia pri-
ma, vel in Præcognitis Philosophiæ, vel alibi proposita, ideoq; ma-
le à veteribus pertractata. At supponamus in specie de Aristotele;
Eum nihil scripsisse de Gnostol. nunqvid ideo non datur? verum
simil probe ejus recordantes: qvod ab autoritate humana, seque-
la negativa, nulla. Licet Gnostologia tractet abstrusissima: qvod
tamen accipias, non de cognitione confusa: sed distincta; non abso-
lute: sed limitata, qvatenuis hæc disciplina est difficilima, ingeniis
tardioribus, qvibus termini Gnostologici nunquam sunt expositi,
& in comparatione, ad res, qvz sunt sensibus obvia. At si per
Bíálov regerendum: tunc omnino, & Pneumatica, & Metaphysica
cum Theologia, cum & illæ suis difficultatibus non careant, reje-
ctandæ, ast χαλεπὰ μὲν καλὰ. Licet in Gnostologia sint difficilia
non tamen cognitu impossibilia; sunt difficilia ratione nostri, non
sui, cum ob mentis nostræ hebetudinem, & in Gnostologia conten-
torum subtilitatem, difficerent a nobis percipientur. Abstrusa illa
non absterreant nos, sed magis magisque ad perceptionem sui, inge-
nium insigunt. Neque Pan Sophia cum Gnostologia inscite con-
fundes: cum cœu latius & angustius, ab invicem distent, hæque
ad illam reducibilis omnino est. Concludimus proinde, Magno cum
Calovio: Gnostologiam esse disciplinarum primam, naturæ, qvam
vis ultimo post easeras exulta sit, cum, vel humili sencire possit:
res autem sensibus non expositas, expendere, hominis est subtilis
ingenii. Neque rō cognoscibile universum adæqvate sensibus hau-
rimus; sed subtilissima discursiva intellectus operatione eruimus.
Ideo non admicamus: priusq; ad singulas facultates descenda-
tur ordinis & distinctioris cognitionis rationem jubere, generalem a-
liquem habitum; omnium specialium ambulonem, quem Gnostologi-
am vocant, qvæ cognoscibile ut sic penitus, adumbrare. Specialia e-
nim distincte sciri nequeunt, nisi ante cognoscantur generalia; qvæ
propt: ubi definit Gnostologus, incipit Theologus, Philosophus, jure-
consultus, Medicus &c. sed manum heic B. L, de tabula,

Viro Reverendo atque Eruditissimo,

DN. ERICO INDRENIO,
Philos. Candidato verè eximio, amico sincere dilecto,

ERICH INDRENI ter felix Candide | Vive
INDRENI frater semper floreto per annos
Ter felix semper Vigas nunc omne faustè
Candide floreto nunc omne Sic adamande
Vive per annos faustè adamande Euge ô patriotæ
Hoc tenui ad posuit crena ERICH RESINIUS Sat.

Aonia si quia gnavi sudasse palestra
Creditur, & palme promeruisse decus
INDRENI fuit is vigili qui sedulitate
Novit, quidquid mens nostra potest,
Nomina multorum cum nox involveret umbræ,
Immortale tibi nomen bonisque manet!

PAULUS NATSANDER

Ardua, dum properas ardens superare Sphororum
Culmina vir venerande, ferunt tibi præmia Musæ.
Præmia quæ candor probitas doctrina merentur;
Ergo lubens tantum vigili viciisse labore
Gratari, calido simulac de pectore fausta,
Fidus, euncla povere tuae tibi Pergit Achates!

PETRUS ARCTOPOLITANUS.

Scibile, ne fallor validi fundamini instar
Substat eū junctus jam quibus omnis bonus:
Scire suum, modo non animal ratione superbum,
Excolie, ast pariter sit sine mente fera.
Scire sua Ignipotens gaudet vulcanus in arte,
Principium tamen est scire Minerva tuum.
Quod tractasse juvat Solido, Patriota colende,
Discursu deus ut reddat Apollo Tibi.
Scilicet egregiam tanto dabit ille labori
Palmarum, qua sophies arcebus ampla manet
autoxpediasti

GREGORIUS ARCTOPOLITANUS.